

ORTAOKUL DERS KİTAPLARINDA YER ALAN TÜRKÜLER ÜZERİNDEN KÜLTÜR VE DEĞERLER AKTARIMI*

Enver KAPAĞAN**

Binnur KAYALI ATMACA***

Özet: Toplumsal yaşam içinde bireylerin yer edinememe ve adaptasyon sorunu yaşamasının temelinde gelenek ve öz kültüründen kopuk yaşamasının büyük tesiri vardır. Çünkü kişi yaşadığı çevrenin geçmişten bugüne getirdiği normlar ile büyüdüğüde uyumlu bir kişilik geliştirir. Bu sebeple toplum yaşantısında karşımıza çıkan olumsuz olaylarda kişinin kendi kültüründen uzak yetişmesinin büyük payı olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamdan hareketle kişinin yetiştiği coğrafyanın kültürel unsurlarına aşina olması gerekmektedir. Bu kültürel unsurlardan birisi de halk müziğidir. Türk coğrafyası göz önüne alındığında halk müziği olarak karşımıza “türkü” kavramı çıkmaktadır.

Çalışmamızın girişten sonraki bölümü olan kavramsal çerçevede türkü tanımına, aktarımına ve eğitim sistemimizdeki yeri açısından Türküler ile kültür aktarımı kavramlarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmamızın yöntem bölümü anlatılmış dördüncü bölümde ise araştırmamızın bulgularına yer verilmiştir. Buradan hareketle ders kitaplarında kültür aktarımı ve değer kazanımı tanıtıma yer verilmesi görüşü oluşmuştur.

Sonuç olarak Ortaokul ders kitaplarında yer alan türkülerin kültür ve değer aktarımına katkısı incelendiğinde metinlerin kısaltılmış olarak ele alınması, türkülerin içerdiği konu, kültürel unsurlar ve değerler açısından tekrara düşüyor olması, farklı kademe ve kitaplarda aynı türkülerin yinelenerek kullanılması, Türkçe derslerinde yer alan dinleme etkinliklerinde türküyü yer verilmemiş olması, işlenen türkülerin hikayelerine yer verilmemesi gibi eksiklikler tespit edilmiştir. Bu çalışmada ders kitapları oluşturulurken türkülerin kültür ve değer aktarımında tespit edilen eksikliklerin dikkate alınması amaçlanmıştır. Millî değerlerine sahip çıkabilen bir nesil yetiştirmeyi hedefleyen eğitim sistemimiz için oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Ortaokul Ders Kitapları, Türkü, Kültür Aktarımı, Değer Kazanımı

Transfer of Culture and Values Through the Turkish Folk Song in Secondary School Lesson Books

Abstract: The reason why individuals cannot find a place in social life and have adaptation problems is the fact that they live disconnected from their traditions and their own culture. Because when a person grows up with the norms of the environment he lives in, he develops a harmonious personality. For this reason, it is thought that the negative events that we encounter in social life have a great share in the person's growing up far from his own culture. When the Turkish geography is taken into consideration, the concept of “Türkü” emerges as folk music. Every nation has many cultural elements that contribute to gaining a national identity.

In the conceptual framework, which is the part after the introduction of our study, the definition of Turkic, its transmission and the concepts of folk songs and cultural transfer in terms of its place in our education system are included. In the third part, the method part of our research is explained, and in the fourth part, the findings of our research are given. From this point of view, the idea of including cultural transfer and value acquisition promotion in textbooks has emerged.

As a result, when the contribution of the folk songs in the secondary school textbooks to the transfer of culture and value is examined, it has been determined that the texts are abbreviated, the songs are repeated in terms of the subject, cultural elements and values, the same folk songs are used repeatedly in different grades and books, the Turkish lessons are not included in the listening activities, the stories of the folk songs are not included. In this study, it is aimed to take into account the deficiencies identified in the culture and value transfer of folk songs while creating the textbooks. It is thought to be very important for our education system, which aims to raise a generation that can protect its national values.

Key Words: Secondary School Textbooks, Turkish Folk Song, Cultural Transfer, Value Acquisition

Giriş

Her ulusun millî bir kimlik kazanmasına katkı sağlayan kültürel unsurlar vardır. Bunlardan biri de şüphesiz ki halk müziğidir. Niceliği fark etmeksizin her kültürün bir halk

* Bu çalışma Haziran 2023'te BAİBU Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Binnur Kayalı Atmaca tarafından Prof. Dr. Enver Kapağan danışmanlığında savunulan “Ortaokul Ders Kitaplarında Türkülerle Kültür Aktarımı ve Değerler Kazanımı” isimli Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

** Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, enver.kapagan@ibu.edu.tr, enverkapan@hotmail.com

*** Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, binnurkayali@gmail.com

müziğinden söz etmək mümkündür. Türk coğrafyası göz önüne alındığında ise halk müziği dendiğinde yoğunluklu olarak karşımıza “türkü” kavramı çıkmaktadır.

“Türkü” kelime olarak içinden çıktığı toplum hakkında ipucu verir niteliktedir. Türk kelimesinin sonuna nispet ekinin (-i) eklenmesi ile elde edilen ve Türk’e özgü, Türk’e ait anlamına gelen “Türkî” kelimesinin Türkçe söyleyişe yaklaşması ile Türkü kelimesi oluşmuştur (Sarı, 2011: 250-265).

Bu tanımın doğuşu ve kalıplaşması açısından da millî bir hususiyet taşımaktadır. Özkul Çobanoğlu Türk Yurdu Dergisi özel sayısı olan “Türkü” ile ilgili yayımladığı makalesinde, “Türkü” sözünün “Türk Küyi- Türk Küyü” şeklinden ses düşmesiyle “Türkiye” ve sonra “Türkü” haline geldiğini belirterek konuyu irdelenmiş ve “Türkü” söyleminin “Türk Ezgisi” anlaşılacağını ortaya koymuştur (Çobanoğlu, 2010: 46-49).

Eroğlu’nun 2004-2011 yıllarında yapmış olduğu çalışmalarında görüldüğü gibi, “Küy” sözü zamanımızda “Uluğ Türkistan” ismi verilen “Merkezi Asya’da yaşamakta olan Türk toplumlarında yaygın bir şekilde kullanılmakta, olup bu isim geleneksel müzikte “Sözsüz” ezgilere verilmektedir. Kazakistan’da bulunan “Koroğlu Küyü” ve “Korkut Ata Küyü” sözsüz yapıtlardır. Bu ifadelerden müzik eserlerinin ifade ettiği kadim bir isimlendirme olduğu görülmektedir. Günümüzde kullanılan ve hususiyetle Dede Korkut’a atfen eserler yapılması, bu ifadenin eskiliğini göstermesi bakımından önemlidir. (Eroğlu, 2017: 1-218) Bütün bu bilgilerden yola çıkarak etimolojik olarak türkünün “Türk Ezgisi” anlamına geldiğini söylemek mümkündür.

Türkü kavramı Türkçe Sözlük’te (2011: 2402) “hece vezni ile yazılmış halk ezgilerinden oluşan mısra” olarak tanımlanmaktadır. Kâmus-Türkî’de (Sami, 1986: 1397) türkü, “Yalnızca Türklere mahsus bir türkü” olarak anlatılır. Türküye benzer bir tanım veren bir edebiyat sözlüğünde “Anadolu’da genellikle beste ve söyleyişle ilişkilendirilen, çoğunluğu 11 heceden oluşan bir nağmeli türkü” olarak tanımlanmaktadır. Müzik sözlüğünde türküler, geniş bir yaratıcı alanı temsil eden, köklü ve aktif halk müziğinin en yaygın biçimidir (Yakıcı, 2013: 18-23). Püsküllüoğlu (1995: 1532-1533) türküyü şöyle tanımlar:

1. Yazarı ve bestecisi bilinmeyen, halk şiiri formundaki halk sözleri ve müziklerinden oluşan şarkıdır.

2. Halk şiirinde genellikle bağlaçlarla hece vezniyle yazılan ve tek bir ezgiyle söylenen, kişisel veya toplumsal acı ve hazzı anlatan hece biçimidir.

Dünden bugüne dil, edebiyat, müzik gibi ilgili alanlarda kurulan sözlüklerde türkü kavramının içerik ve biçim özelliklerini gösteren benzer birçok tanım vardır. Bu tanımlara göre türkülerin ortak özelliği, hecelerle söylenmesi, kendine has bir ezgiye sahip olması ve çoğu zaman anonim olması halk şiirinin yaygın bir biçimidir (Karaalioğlu, 1969: 25-37).

Özbek’e (2014: 11-18) göre ise türküler, tekrarlanan dizeler biçimindeki belirli ezgilerden ziyade, heceli ritimler ve halk şiiri biçiminde bestelenmiş derlemelerdir. Genel olarak “Türkü” kelimesinin “Türklere ait” anlamına gelen Türk kelimesinin ‘î’ nispet eki ile ifade edilmesiyle “Türkî” kelimesinden türetildiği ve zamanla ses uyumu ile beraber “türkü” şeklini aldığına inanılmıştır (Kırzioğlu, 1962: 214-218).

Hançerlioğlu (1992: 43-52), türkülerin Türk milletine ait bir tür olduğunu belirtmek için “Türk işi türküler” ifadesini kullanmış ve türkülerini halk ezgilerinden oluşan heceli şarkılar olarak tanımlamıştır.

Dilçin (2019: 21-32), Türkünün halk edebiyatın da yer alan en zengin türü olduğuna dikkat çekerek, halk şiirlerinin çeşitli ezgilerden oluşan bir manzum tür olduğunu belirtmektedir. Boratav (2015: 51-73), Türkünün sözlü geleneğinde belirli bir name ile söylenen halk şiiri türü dendiğini belirterek, kaynağı bilinmeyen türkülerin sözlü gelenekte doğup geliştiğine, biçim ve içeriklerinin değişebileceğine dikkat çekmiştir.

Köprülü (2004: 46-59) türkülerini lirik aşk şiirleri olarak tanımlar, türkülerini Türklere özgü besteler ile söylenen türküler olarak tanımlar ve türkülerin genellikle ulusal ritimlerin ve

kavmî edebiyatının geleneksel biçimlerinde söylendiğini belirtmektedir. Kunos (1994: 31-45), türkünün anonim halk bilimi içinde saz şiiri olarak yer aldığını, genellikle 8 ve 11 heceli ölçülerde söylendiğini söyleyerek Türkü dilinin biçim ve içeriği hakkında bilgi vermiş; güzellik, doğa, hüznün temalı türküler sözlü olarak aktarıldıkça zamanla değişebileceğini ifade etmiştir. Bu konuda yapılan araştırmalarda türkülerin müzikoloji ve edebiyat alanlarında farklı tasniflere tabi tutulduğu söylenebilir.

Duygu ve düşünceleri, birey ya da toplum olarak doğumdan ölüme kadar yaşanan olayları dile getiren, sevinçli ya da üzüntülü zamanlardaki heyecanları yansıtan, kaynakları genellikle ozan / âşık, türkü yakıcı ve söyleyicisi kişilerden oluşan, hangi edebiyat şubesine ait ya da hangi biçim ve türde ortaya çıkmış olursa olsun halka mal edilerek anonimleşen, şölende, düğünde, toplantıda ve her türlü icra ortamında dillerden düşürülmeyen, icracısı, icra ortamı ve konusuna göre kendine has bir ezgiyle söylenen manzum ürünlere türkü denir (Yakıcı, 2013: 1-472).

Bu araştırma; konu, kapsamının genişliğinden dolayı ortaokul 5., 6., 7., 8 sınıf ders kitaplarında bulunan türküler ile sınırlandırılmıştır. Bütün türkülerin tahlil edilmesi bir bildiriye sığmayacağından dolayı her sınıfa ait ders kitabından bir türkü detaylandırılmış diğer türküler ise başlıklar halinde sıralanmıştır.

1. Türküler ve Kültürel Aktarım

Türk halkı, tarih boyunca yaşamlarına damga vuran olaylara ilişkin tutum, duygu, düşünce ve deneyimleri dile, dille şekillendirdiği her kültürel unsur gibi türkülerde de aktarmıştır.

Turhan vd. (1996: 51-59) göre, millî tarihimizin ve kültürümüzün yönleri, ezgileri ve sözleri ile millî kültürümüzün özünü belirleyen türkülerde yansımaktadır. Güven'e (2009: 12-23) göre Türk milletinin köklü ve kültürel hatıralarını türkülerinde yaşattıklarının önemini vurgulamış, türkülerini Türk kültürünün zengin bir folklor malzemesi şeklinde tanımlamış ve bu türküler Türklerin kültürel kimliğini yansıttığına dikkat çekmiştir. Ezgileri ve güfteleriyle toplumun sosyal yapısı hakkında önemli veriler içerdiğini savunmuştur.

Genel olarak düğünler, sosyal dayanışma toplantıları, ekonomik/kültürel toplantılar, eğlence için yapılan toplantılar da icra edilen türkülerde Türk halkının sosyal hayatını ait izler bulunmaktadır (Yakıcı, 2013: 21).

Türk kültürünün nesilden nesile korunması ve yayılmasında etkili bir araç niteliği taşıyan türkülerde gerek toplumsal özelliklerin gerekse bir milleti millet yapan manevi duyguların yanı sıra ticaret gibi somut unsurların da yer aldığı söylenebilir. Türk kültürü terminolojisi, gündelik nesneler, coğrafi unsurlar, giyim ve aksesuarlardır. Yani Türk milletini anlatan en doğru delil türkülerdir (Vural ve İstanbullu, 2017: 33-47).

Türkülerde halk kültürünün unsurları; evlilik, yaygın inanışlar, örf ve adetler, giyim kuşam ve aksesuarlar, hayvanlar, bitkiler, ticari mallar, müzik aletleri, meslekler, eğitim, formüsel rakamlardır (Güven, 2009: 22-27).

Çünkü türküler doğrudan doğruya koşullarla ilgili olup, hayatın tesirini hissettiren eserlerdir (Turhan vd., 1996: 51-59). 1924 yılında Sadi Yaver Ataman'ın saziyle söylediği türkünden sonra Atatürk şu cümleyi söylemiştir; Teşekkürler genç arkadaşım. Anadolu'nun harika seslerini bize getirdin. Baylar! Bir milletin kültürü, gördüğünüz müzik aletlerinin kalbinde ifade bulmaktadır. Kültürel akımlara ve ulusal düzeylere ve onların ulusal geleneklerine uyarak uygar dünyayı takip etmekle yükümlü olduğumuzu asla unutmamalıyız. Bu anlamda bu küçük sazın kalbinden çıkan ezgilerin gelişimi düşünülmelidir (Turhan vd. 1996: 51-59).

2. Beşinci Sınıf Müzik Kitaplarında Bulunan Türkülere Ait Bulgular

Türküler her kültürel unsur içerisinde binlerce yıllık birikim taşımaktadır. Bu birikim sayesinde de nesillerin terbiyesinde etkin bir rol oynamaktadır. Bu sebeple türkülerin

barındırdığı kültürel unsurları tespit edip nesillerin istifadesine sunmak önemlidir. Amaç doğrultusunda bölümde ortaokul 5'inci sınıf müzik kitaplarında bulunan türkülerle kültür aktarımı ve değer kazanımı bulgularına ve yorumlarına yer verilmiştir.

Kara Basma İz Olur (5. Sınıf Müzik Kitabı, Bayburt Türküsü)

Kara basma iz olur

Güzellerde naz olur

Gündüz gelme gece gel

Eller duyar söz olur

Hop ninnayı ninnayı

Gel oynayı oynayı

Kara basma kayarsın

Kara basma kayarsın

Asker olduğum zaman

Günlerimiz sayarsın

(Çelik, Efendioğlu, Özer, Özkan, 2021: 34)

Kara Basma İz Olur: Halk müziği, folklor çalışmalarının kültürel ürünlerinden biridir. Halk müziği çalışmaları, müzik aletleri, müzik terminolojisi, müzik türleri, türküler gibi birçok konuyu kapsar. Türküler ait oldukları toplumdaki acı, keder, sevinç, istek vb. tüm duyguların dil ve ezgi anlatımıdır. 5. sınıf ders kitabımızda belirlediğimiz Bayburt türküsü yıllardır çok söylenmektedir. Bayburt, Türklerin Anadolu'da ilk yerleştikleri yerlerden biridir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan bu şehir, derin tarihi izlere sahiptir. Bölgenin coğrafi ve kültürel değerleri, acılar, savaşlar; sevinçleriniz ve sevdikleriniz bu yörenin türkülerinde yerini almaktadır (Daştan, 2018: 2). Metinde yer alan "kar" teması Bayburt yöresinin iklimi hakkında bilgi vermektedir. Türkünün devamında yer alan kültürel unsurlar ise naz ve askerlik kavramlarıdır. Pek çok türkümüzde türkü yakıcı sevdiği kişinin "nazlı" olmasından söz eder. Bu özellik güzellik ile adeta birlik oluşturmuştur. Atasözlerimizde de sıklıkla nazlı olmak, güzel olmakla birlikte ele alınmıştır. Ayrıca sevilen güzelin nazlı oluşu her ne kadar yakınılan bir durum olsa da aslında aranan da bir özelliktir. "Güzellerde naz olur." dizesi bu durumu örneklendirmektedir. Değinilen diğer bir kültürel unsur ise askerliktir. Askerlik Türk kültüründe oldukça önemlidir. Anadolu'da asker eğlenceleri, asker kınası, asker mevlüdü gibi pek çok askerlik ritüeli mevcuttur. Eğer herhangi bir sağlık sıkıntısı yoksa bir erkek için askere gitmiş olmak bir kıdem belirtisidir. Öyle ki evlilik gibi önemli bir olay için erkekte aranan vasıflardan birisi de askerliğini yapmış olmasıdır. Çünkü asker ocağının erkeğin kişilik oluşumunu olumlu etkilediği düşünülmektedir. Türküde yer alan "Asker olduğum zaman/Günlerimi sayarsın" sözleri, bu durumu ispatlar niteliktedir. Beşinci sınıf ders kitaplarında bulunan diğer çalışmalar aşağıdaki gibidir.

- *Bizim Eller Ne Güzel Eller* (5. Sınıf Müzik Kitabı, Van Türküsü)
- *Gökte Yıldız Ay Misun?* (5. Sınıf Müzik Kitabı, Rize Türküsü)
- *Makaram Sarı Bağlar* (5. Sınıf Müzik Kitabı, Diyarbakır Türküsü)
- *Hey Onbeşli Onbeşli* (5. Sınıf Müzik Kitabı, Tokat Türküsü)
- *Bahçalarda Börülce* (5. Sınıf Müzik Kitabı, Tekirdağ Türküsü)
- *Ha Buradan Aşağı* (5. Sınıf Müzik Kitabı, Karadeniz Türküsü)
- *Bingöl Halayı* (5. Sınıf Müzik Kitabı, Bingöl Türküsü)
- *Havada Bulut Yok (Yemen Türküsü)* (5. Sınıf Müzik Kitabı, Yemen Türküsü)
- *Meşeli Dağlar Meşeli* (5. Sınıf Müzik Kitabı, Bursa Türküsü)
- *Burçak Tarlası* (5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Tokat Türküsü)
- *Kızılırmak Seni Seni* (5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Aşık Veysel)
- *Kilim* (Türkçe ders Kitabı, Fatih Kısaparmak)

- *Neredesin Sen?* (Neşet Ertaş, 1960)
- *Nasihah* (5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kitabı, Karacaoğlan)
- *Kara Toprak* (5. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kitabı, Aşık Veysel)

3. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Türkülere Ait Bulgular

Ortaokul 6.sınıf seviyesinde Türkçe 6 ders saati süre olarak programlanmıştır. Bu süre zarfında öğrencilere dört temel dil becerisinin kazandırılmasının yanında kültürel kazanımlar edinmelerini sağlamak da amaçlanmaktadır. Bu sebeple her öğrencinin sahip olduğu materyal olan ders kitaplarında Türk kültürünü, millî ve evrensel değerleri taşıyan metinler yer almaktadır. Bu metinler arasında türküler sınırlı sayıda da olsa değinilmiştir. Bu bölümde 6. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan türküler incelenmiştir.

Kara Tren (6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı)

Gözüm yolda gönlüm darda

Ya kendin gel ya da haber yolla

Duyarım yazmışsın iki satır mektup

Vermişsin trene halini unutup

Kara tren gecikir belki hiç gelmez

Dağlarda salınır da derdimi bilmez

Dumanın savurur halimi görmez

Kan dolar yüreğim gözyaşım dinmez

Yara bende derman sende

Ya kendin gel ya da bana gel de

Duyarım yazmışsın iki satır mektup

Vermişsin trene halini unutup

Kara tren gecikir belki hiç gelmez

Dağlarda salınır da derdimi bilmez

Dumanın savurur halimi görmez

Kan dolar yüreğim gözyaşım dinmez

(Ceylan, Duru, Erkek, Pastutmaz, 2021: 192)

Kara Tren: Türkü 6. sınıf Türkçe kitabında dinleme metni olarak karşımıza çıkmaktadır. Dinleme metni olması sebebiyle sözleri kitapta yer almamaktadır. Öğrencilerin derse motivasyonlarını olumlu etkileyecek bu tür dinleme etkinlikleri artırılabilir. Böylece kültürümüzün önemli öğelerinden biri olan türkülerin tanınması artacaktır. Türkü de kara sözcüğünün sık tekrarı aslında kültürümüzdeki olumsuzlukları ifade ederken bu rengi kullanmamızdan kaynaklanmaktadır. Kara haber, karalar bağlamak gibi kalıplaşmış ifadeler her zaman olumsuz bir durum için kullanılmaktadır. “Kan dolar yüreğim, gözyaşım dinmez.” dizesi de bu düşüncüyü kanıtlar niteliktedir. Türkünün ezgisi ve sözleri içinde derin bir hasret barındırmaktadır. Altıncı sınıf ders kitaplarında bulunan diğer çalışmalar aşağıdaki gibidir.

- *Yörük Ali* (6. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Nazilli Türküsü)
- *Deniz Üstü Köpürür* (6. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Muğla-Ula Türküsü)
- *Sen Bu Yaylaları Yaylıyamazsun* (6. Sınıf Müzik Kitabı, Trabzon Türküsü)
- *Nar Danesi* (6.Sınıf Müzik Kitabı, Kırşehir Türküsü)
- *Tiridine Bandım* (6. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Kastamonu-Tosya Türküsü)
- *Çanakkale Türküsü* (6. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Kastamonu Türküsü)
- *Çemberimde Gül Oya* (6. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Çanakkale-Biga Türküsü)
- *Hoş Gelişler Ola* (6. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Kars Türküsü)
- *Kahve Yemen’den Gelir* (6. Sınıf Müzik Ders Kitabı, İstanbul Türküsü)
- *Zobalarında Guru Da Meşe Yanıyor* (6. Sınıf Müzik Kitabı, Denizli Türküsü)

4. Yedinci Sınıf Müzik Kitaplarında Bulunan Türkülere Ait Bulgular

Müzik dersi kitabı, 7'nci sınıf seviyesinde içirişinde en fazla türkü metni bulunduran materyaldir. Öğrencilerde sanat anlayışını geliştirmeyi hedefleyen bu disiplinde millî kültürümüze ait türkülere yer verilmesi oldukça önemli ve gereklidir. Aşağıda 7. sınıf müzik dersi kitaplarında tespit edilen türküler incelenmiştir.

Kavurma Koydum Tasa (7. Sınıf Müzik Kitabı-Erzurum Türküsü)
Kavurma koydum tasa
Ağam yar paşam yar
Doldurdum basa basa di gel gel
Benim yârim çok güzel
Ağam yar paşam yar
Azıcık boydan kısa di gel gel
Haydi haydi hopla gel di gel gel
Fistanını topla gel di gel gel
(Baştürk, Candan, Gönül, Öztürk, Tezcan, 2022: 17)

Kavurma Koydum Tasa: Ortaokul 7. sınıf müzik dersi kitaplarında bulunan bu türkümüzde, Âşık tarzı Türk halk şiirinin veya kısa adıyla Türk saz şiirinin ilk temsilcilerinden biri olan on altıncı yüzyıl şairi Öksüz Dede adına kayıtlı türkü, Osmanlı sahasındaki ilk türkü metni olarak kabul edilmektedir. Sadi Yaver Ataman tarafından derlenmiştir. Rept. No: 2319. TRT repertuarında kaynak kişi olarak Hanife Ataman gösterilirken, Sadi Yaver Ataman, Bu Toprağın Sesi: Memleket Havaları (1951) isimli kitabında türküyü Mediha Madik'ten 1946 yılında derlediğini belirtmektedir. Aynı kitapta, 3. kıtadaki "sevda" kelimesi yerine "sevgi" kelimesi kullanılmakta ve türkünün bir "dügün havası" olduğu kaydedilmektedir. Leblebi Koydum Tasa isimli türküye ait nota kaydı bulunmaktadır (Şengül, 2004: 5). TRT Repertuarındaki Erzurum Türkülerinin Türk Sanat Müziğindeki makam karşılıkları açısından analizi üzerine yaptığımız bu çalışma, Türk Sanat Müziğindeki makam özelliklerim içeren tahlillere dayanmaktadır. Bu çalışmada yer alan başlıklar titizlikle ele alınıp incelendi İncelenen türküler Türk Sanat Müziği'ndeki çalışmalar ışığında, Türk Halk Müziği'nin yapısıyla mukayese edilerek değerlendirildi. Yapılan değerlendirmeler, konu ile ilgili olarak yapılacak herhangi bir çalışmaya kaynak teşkil edebilecek bir nitelikte sonuçlar ve tartışma bölümünde sunuldu (Feyzi, 2002: 5). Yedinci sınıf ders kitaplarında bulunan diğer çalışmalar aşağıdaki gibidir.

- *Ayletme Beni* (7. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Rumeli Türküsü)
- *Kiremide Su Düştü* (7. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Rize Türküsü)
- *Toycular* (7. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Van Türküsü)
- *Entarisi Dım Dım Yar* (7. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Sivas Türküsü)
- *İndim Havuz Başına* (7. Sınıf Müzik Kitabı, İstanbul Türküsü)
- *Altın Hızma Mülâyim* (7.Sınıf Müzik Ders Kitabı, Kerkük Türküsü)
- *Dere Geliyor Dere* (7. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Kırklareli Türküsü)
- *Bitlis'te Beş Minare* (7. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Bitlis Türküsü)
- *İncecikten Bir Kar Yağar* (7. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Karacaoğlan)
- *Geçti Dost Kervanı* (7. Sınıf müzik Ders Kitabı, Erzincan Türküsü)
- *Uzun İnce Bir Yoldayım* (7.Sınıf Müzik Ders Kitabı, Sivas Türküsü)
- *Bahçada Yeşil Çınar* (7. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Diyarbakır Türküsü)
- *Bülbülüm Altın Kafeste* (7. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Rumeli Türküsü)
- *Erik Dalı* (7. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Burdur Türküsü)
- *Manastır Türküsü* (7.Sınıf Müzik Ders Kitabı, Manastır Türküsü)
- *Nemrudun Kızı* (7. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Urfa Türküsü)

- *Vardar Ovası* (7.Sınıf Müzik Ders Kitabı, Rumeli Türküsü)
- *Yangın Olur Biz Yangına Gideriz* (7. Sınıf Müzik Ders Kitabı, İstanbul Türküsü)
- *Sazıma*

5. Sekizinci Sınıf Müzik Kitaplarında Bulunan Türkülere Ait Bulgular

Türkü metnine en çok rastladığımız kitap müzik dersi kitabıdır. Öğrencilerin millî bir müzik kültürü edinebilmesine olanak sağlaması açısından önemli bir noktadır. Aşağıda ortaokul 8.sınıf müzik kitaplarında bulunan türküler incelenmiştir.

İzmir'in Kavakları (8. Sınıf Müzik Ders Kitabı- İzmir Türküsü)

İzmir'in kavakları

Dökülür yaprakları

Bize de derler çakıcı

Yâr fidan boylum

Yakarız konakları

Selvim senden uzun yok

Yaprağında düzüüm yok

Kamalı da zeybek vuruldu

Yar fidan boylum

Çakıcıya sözüüm yok

(Baştürk, Candan, Gönül, Öztürk, Tezcan, 2022: 17)

İzmir'in Kavakları: Ortaokul 8. sınıf müzik dersi kitaplarında bulunan bu türkümüzde, Çakırcalı (Çakıcı) Mehmet Efe, kendisi gibi zeybek olan babası Çakırcalı Ahmet Efe'nin zaptiye çavuşu Boşnak Hasan Çavuş tarafından öldürülmesine tepki olarak dağa çıkmıştır. Yaklaşık 15 yıl süren zeybekliği sırasında çok sayıda çatışmaya girerek birçok hasmını öldürmüştür. Bunlardan biri de vaktiyle aile dostu ve arkadaşlıkları olan Kamalı Mustafa Efe'dir. Çakırcalı Mehmet Efe'nin kızanlarından birine Kamalı Mustafa'nın köyü Kışla'dan bir kız kaçırılacaktır. Zeybekler gece vakti yanlışlıkla Kamalı'nın eşini kaçırlar. Durumu anlayan Çakırcalı Mehmet, kadını derhal geri gönderip Kamalı'dan özür dilese de iş, namus davasına dönüşür. Kamalı olayı öğrenince dağa çıkıp Çakırcalı Mehmet'in hasmı Köselioğlu Efe'nin çetesine katılır. Köselioğlu çetesini bir şölen sırasında pusuya düşüren Çakırcalı, Efe'yi öldürür, Kamalı ise bacağından yaralanmış olarak kurtulur. Bundan sonra aralarındaki husumet iyice artan iki efe, kıyasıya bir mücadele içine girerler. Sonunda Birgi'de düzenlenen yemek davetine katılan Kamalı Zeybek, Çakırcalı Mehmet Efe'nin baskınına uğrayarak baş zeybeği Hacı Mustafa tarafından vurularak öldürülür. Uzun boylu, yakışıklı, mert bir efe olan Kamalı Zeybek'in ölümü üzerine çok ağıtlar yakılıp, türküler söylenmiştir (Kün, 2015: 279). Ziya Gökalp (2008: 83) kültürün, "Bir milletin geleneklerinden, ortaya koydukları değerlerden, örflerinden, sözlü ve yazılı edebiyatından, dilinden, müziğinden, dininden, ahlakından, estetik ve ekonomik ürünlerinden ibaret" olduğunu belirtmektedir. Sönmez (2014: 101-1152) ise kültürü, "Kültür bir toplumun yaşama biçimidir. İnsanın doğanın yaptıklarının dışında yapıp ettiklerinin dirik bir bütünüdür. Dans etme, şarkı söyle, hırsızlık yapma, ev, köy, kent, devlet kurma, yemek yapma, resim yapma, insanları sevme, çevreyi koruma, problem çözme, doğayı tanıma, topluma hizmet etme vb. kültürü oluşturur" olarak tanımlamıştır. 8. sınıf ders kitaplarında bulunan diğer çalışmalar aşağıdaki gibidir:

- *Kahveyi Kavururlar* (8. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Eskişehir Türküsü)
- *Çambaşı'na Çıktım* (8. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Ordu Türküsü)
- *Malatya* (8. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Malatya Türküsü)
- *Mihriban* (8. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Abdurrahim Karakoç)
- *Seherde Bir Bağa Girdim* (8. Sınıf Müzik Kitabı, Erzincan Türküsü)
- *Bahçe Duvarından Aştım* (8.Sınıf Müzik kitabı, Kırşehir Türküsü-Neşet Ertaş)

- *Kara Üzüm Salkımı* (8.Sınıf Müzik Ders Kitabı, Denizli Türküsü)
- *Ordu'nun Dereleri* (8. Sınıf Müzik Kitabı, Ordu Türküsü)
- *Gesi Bağları* (8. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Kayseri Türküsü)
- *Garip Bir Kuştu Gönlüm* (8. Sınıf Müzik Kitabı, Şanlıurfa Türküsü)
- *Ben Seni Sevdiğimi* (8. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Trabzon Türküsü)
- *Eziz Dostum Mennen Küsüp İncidi* (8. Sınıf Müzik Kitabı, Azərbaycan Türküsü)
- *Ay Saçı Burma* (8. Sınıf Müzik Kitabı, Azərbaycan Türküsü)
- *Davul Çalar* (8. Sınıf Müzik Kitabı, Kıbrıs Türküsü)
- *Sensen Menim Dilberim* (8. Sınıf Müzik Kitabı, Özbekistan Türküsü)
- *Beyaz Giyme Toz Olur* (8. Sınıf Müzik Ders Kitabı, Bolu Türküsü)
- *Evlerini Önü Yıldız Piyade* (8. Sınıf Müzik Kitabı, Çankırı Türküsü)
- *Kırmızı Gülün Alı Var* (8. Sınıf Müzik Kitabı, Rumeli Türküsü)
- *İğdir'in Al Alması* (8. Sınıf Müzik Kitabı, Kars/Iğdır Türküsü)
- *Konma Bülbul Konma* (8. Sınıf Müzik Kitabı, Eleşkirt/Ağrı Türküsü)

Sonuç

Birçok okulda öğrencilere kendi kültürünü temsil eden sanatçı, mahalli sanatçı, besteci ve türkülerin içerdiği anlam ve kültürel katkı sorulduğunda gençlerden ve çocuklardan çoğu zaman bu sorulara cevap alınamamaktadır. Mahallî ve millî sanatçılar yerine yabancı kültürlerle ait müzik demekle bile zorlanacağımız, içeriğinde cinsellik, uyuşturucu, alkol, isyankârlık vb. tüm kötü konuları kapsayan şarkıcıların isimleri belleklerinde yer etmektedir. Bu değişimin sonunda, toplum yaşantısında karşımıza çıkan olumsuz olayların kişinin kendi kültüründen uzak yetişmesinin büyük payı olduğu düşünülmektedir. Oysa kendi müziğimizde, türkülerimizde söz yapısına baktığımız zaman birçok olumlu mesaj ve eğitici yönlerinin bulunduğu görülmektedir.

Gelişen dünyaya uyum sağlarken kendi kültür ve değerlerinden kopmamalarını amaçladığımız çocuklarımızın, içinde yaşadığı fakat yeterince farkında olmadığı halk kültürünün mihenk taşı olan türkülerimizle, eğitim öğretim faaliyetindeki temel kaynak olan okul kitaplarında karşılaştığında, bu türkülerin özellikle sözleri vasıtasıyla kendi içinden çıktıkları toplumla ilgili hangi kültürel unsurlara değindiği ve bu türkülerini öğrenerek hangi değerleri kazanabileceklerini belirlemek amaçlanmıştır. Ayrıca içerdiği açık ve gizli anlamları anlatabilmek ve bu yaygın eğitim unsurunun gerekçelerini ortaya koyarak türkülerin yaygın ve örgün eğitimde kültür aktarımı ve değer kazanım aracı olarak kullanılmasına teşvik etmek amaçlanmıştır. Yapılan araştırmada ortaokullarda okutulacak olan ders kitaplarında 74 tane türküyü yer verildiği görülmüştür. Okutulan ders kitapları şunlardır: MEB Yayınları Ders Kitapları, Ata Yayıncılık Ders Kitapları, Lisans Yayınları Ders Kitapları, Anıttepe Yayıncılık Ders Kitapları. Kitapta yer alan türkülerin, “Ortaöğretim Programında” yer alan Türküler aracılığıyla kültür aktarımı ve katma değeri amaçlanan ürünlerden biri olduğu söylenebilir. Ayrıca ele aldığımız türkülerin ulusal, kültürel ve evrensel değerleri bünyesinde barındırdığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında türkülerin bu değerleri öğrencilere aktarabilen halk ürünlerinden biri olduğu söylenebilir. Türküler de dahil olmak üzere Türk halk kültürünün ürünü, çağlar boyunca uzanan tarihsel ve kültürel birikimin sonucudur. Her geçen gün unutulmaya yüz tutan geleneklerin miras yoluyla gelecek nesillere aktarılması önemli; bu nedenle okul kitaplarında kültürel öğelere yer verilmesi bu işlevi yerine getirebilecek öğelerden biridir. Halk şarkıları, melodik yapıları nedeniyle öğrenmeye yardımcı olur; bu nedenle ortaokul Türkçe derslerinde, derslerde ve etkinliklerde türkülerin dinlenmesi öğrencilerin derse olan ilgisini artırabilir ve dolayısıyla öğrenme ortamını olumlu yönde etkileyebilir. Özellikle sesli metinlerde kullanılması öğrencilerin işitsel materyale olan ilgisini artıracaktır. Ortaokul ders kitaplarını incelediğimize burada isimlerini verdiğimiz türkülerimiz

“tam metin” şekilde işlenmesi ile dikkat çekmektedir. Bu türkülerimiz; ders kitaplarında kısaltılmamış tam metin olarak işlenmiştir. Tam metin olarak işlenmiş olan türkülerimizin kültür aktarımı ve değer kazanımı bakımından ortaokul ders programlarına daha fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ortaokul ders kitaplarını incelediğimize de bazı türkülerimiz “kısaltılmış” şekilde işlenmesi ile dikkat çekmektedir. Bu açıdan baktığımızda kitaplarda kısaltılmış olarak işlenmiş olan türkülerimizin kültür aktarımı ve değer kazanımı bakımından eksiklik olarak görülmektedir. Ortaokul ders kitaplarını incelediğimize de bazı türkülerimizin ise tam metin şekilde işlenmesi ile dikkat çekmektedir. Tam metin olarak işlenmiş olan türkülerimizin kültür aktarımı ve değer kazanımı bakımından ortaokul ders programlarına daha fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ortaokul ders kitaplarına sınıf seviyesi dikkate alınarak kültür aktarımı ve değer kazanımı açısından bakıldığında, sınıflar arasında eşit bir dağılım olmadığı görülmektedir. Diğer okul seviyelerine göre alt seviyelerdeki metinlerde kültür aktarımı ve değer kazanımı oldukça düşüktür. Ortaokul ders kitaplarında kültür aktarımı ve değer kazanımının aktarıldığı temalar arasında en sık kullanılanların duygusal temalar olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca karakter temaları ve geleneksel oyun temaları da yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Türk mutfağı ve sanatı gibi konular da bazı ortaokul ders kitaplarında yer almaktadır. Öte yandan, gelenek, yerel ürünler, ninniler, geleneksel sporlar ve el sanatları temaları incelenen her kademesinde daha az kullanılmaktadır. Kültürel aktarımı ve değer kazanımı niceliklerinin eşitsiz dağılımı, ortaokul ders kitaplarının konu alanlarında da belirgindir. Sonuç olarak, bazı konular diğer konulara göre değerlendirildiğinde çok sık kullanılırken, diğerleri çok seyrek kullanılmaktadır. Her düzeydeki ortaokul ders kitaplarındaki türkülerde ele alınan konu sayısının az olması hedef grup öğrencilerinin kültür aktarımı ve değer kazanımının yeterli olmadığını göstermektedir. Ortaokul ders kitaplarında yer alan kültür aktarımı ve değer kazanımı temalarından biri de “insan” temasıdır. İnsan teması, ders kitaplarında genellikle iki grup kategoriyle desteklenmektedir. Bunlar, kişi adları ve bu kişileri vurgulayan kavramlar biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Kültür aktarımı ve değer kazanımına ilişkin ortaokul ders kitaplarında yer alan bir diğer tema ise el sanatlarıdır. Zanaat, ders kitaplarında genellikle kilim ve dokuma ifadeleri merkezli kategoriler aracılığıyla ele alınır. Halı tezgahlarında ve kilimlerde işlenen Anadolu duygu ve düşünceleri çoğu zaman ön plandadır. Bu durum, önceki duygusal ve insani konuların köprülenmesi için çok uygundur. Bu temalar bağlamında Anadolu, vatan, millî tarih ve edebî şahsiyetler ders kitabındaki türkülerde incelenmiştir. Geleneksel oyunlar, dünyanın tüm kültürlerinde evrensel ve önemli kültürel miras ve beğenilerden biridir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, geleneksel oyunlar kültür aktarımı ve değer kazanımı oluşumuna ilişkin ortaokul ders kitaplarında yer alan temalardan biridir. Kültürel aktarımı ve değer kazanımları açısından halk oyunları eğitimimizde önemli bir yer tutmaktadır. Elde edilen bulgular, halk oyunlarının, kültür aktarımı ve değer kazanımı oluşumuna yönelik ders kitaplarında işlenen konulardan biri olduğu yönündedir. Dil, kültürün oluşumunda çok önemli bir rol oynar ve onu gelecek nesillere aktararak sürdürülebilirliğini sağlar. Bu nedenle kültür aktarımı ve değer kazanımı arasında çok özel bir konuma sahiptir. Bu, kültürel yayılım ve öğretim materyallerinin tanıtımında önemli bir konudur. Tarih, bir millî kültürün birleştirici unsurlarından biridir. Ulusların kültürleri tarihleri boyunca izlenebilir ve ortaokul ders kitaplarında kültür aktarımı ve değer kazanımı için kullanılan konulardan birisi olmalıdır. Kıbrıs, Azerice, Makedonca ve Özbekçe türkülerini ders kitaplarında yer verilmiş olması tarihin birleştiriciliğinin bir sonucudur. Sanat, kültür aktarımı ve değer kazanımı açısından da okul ders kitaplarında yer bulan bir konudur. Konu ders kitaplarında bağlama ve kemençe saz kategorileri üzerinden verilmektedir. Sanatla ilgili temalara baktığımızda, bunların genellikle müzikle ilgili olduğunu gözlemliyoruz. Kültürel aktarımı ve değer kazanımının elde edilmesinin önemli bir parçasını oluşturan temalardan biri de gelenek ve göreneklerdir. Ders kitaplarında gelenek ve

görenek temalarını komşular, akrabalar ve deyimler kategorileri aracılığıyla aktarılmaktadır. Bu çalışmada, kültürel aktarım temalı metinlerin kültür aktarımı ve değer kazanımı ile olan ilişkisi içerik analizi yöntemiyle belirlenmiştir.

Ders kitapları, okulların eğitim-öğretim faaliyetlerini yürütebilmeleri için vazgeçilmez bir araçtır. Dolayısıyla eğitim ve ders kitapları arasında çok güçlü bir bağ vardır. Bu görüş, ders kitaplarının eğitim hedeflerine ulaşmada ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu aynı zamanda kültür aktarımı ve değer kazanımı ve öğrencilerin değerli Türk kültürünü edinmeleri süreci için de önemli ve geçerlidir. Kültürel değerlerin ve ulusal kimlik duygusunun gelecek nesillere aktarılmasında eğitim sürecinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Ders kitapları bu konuda çok önemli bir rol oynamaktadır. Ortaokul derslerinde kullanılan metinler ve etkinlikler, çocukların ilgi ve beklentilerine uygun sanatsal ifadelerle harmanlanarak kültürel öğeleri öğrencilere sunmalı ve öğrencilerin onları sevmelerine ve kabul etmelerine yardımcı olmalıdır. Konu ile ilgili çalışmalarda belirlenen kültür aktarımı ve değer kazanımı kategorilerinden bazılarının bu çalışmada belirlenenlerle tutarlı olduğu tespit edilmiştir. Türkçe eğitiminde kültür öğretiminin öğrencilere dilin kültürel özelliklerini kazandırması ve Türkçeyi sevdirmesi gerektiğini belirtmiştir. Edebî metinler, Türkçe için vazgeçilmez öğretim materyalleri olup anlayış, dünya görüşü, değerler ve kültürün her yönüyle millî estetiği tatmalı ve içermelidir. Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde aktarılması hedeflenen kültür ve değer kavramlarında yetersizlikler, tekrara düşmeler ya da hiç değinilmemiş olma hali tespit edilmiştir. Bu nedenle ders kitaplarında kültür aktarımı ve değer kazanımı tanıtıma yer verilmesi görüşü oluşmuştur. İlgili kültürel öğelerin çeşitliliğinin artırılması ve etkinliklere dahil edilmesi gerektiği hissedilmiştir. Bu nedenle herhangi bir dil öğretim kitabı, uygulama alanı ne olursa olsun, kültürel aktarımı ve değerler kazanımına önemli katkılar içerir. Bu açıdan bakıldığında kültür aktarımı ve değer kazanımı yapılmadan dil öğretiminin başarıya ulaşmasının zor olduğu söylenebilir. Bu durumda millî kültürün öğretilerini ve değerli bilgilerini içeren Türkçe ders kitapları millî kültürün korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından oldukça önemlidir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, ders kitaplarında kültürel aktarımı ve değerlerin keşfedilmesinin yolunu gösterebilir veya yeni yazılan kitaplarda yer alması gereken kültürel aktarım ve değerler kazanımlarının belirlenmesine yardımcı olabilir. Bu bölümde, çalışmada elde edilen verilere dayalı olarak bazı öneriler yer almaktadır. Kültür aktarımı ve değer kazanımı başarılı bir şekilde öğretmenize ve ders kitaplarını kullanmanıza yardımcı olacak bazı ipuçlarını dahil etmeye çalışılmıştır.

- Araştırmalar, bazı metinlerin kültür aktarımı ve değer kazanımı konusunda çok az kod ve kategori içerdiğini göstermiştir. Bu nedenle kültür aktarımı ve değer kazanımı daha iyi yansıtan metinlere yer verilmesi mantıklıdır.

- Bu çalışma ortaokul düzeyinde yapılmıştır. Benzer araştırmaların öğretimin farklı kademelerinde de yapılması konunun daha iyi anlaşılmasını ve bilgi oluşumunu kolaylaştıracaktır.

- Araştırmada sevgi ve insan sevgisi temalarının her sınıfta işlenen ana konular olduğu görülmüştür. Öğrencinin yaşına ve gelişim zamanlamasına uygun farklı sınıf düzeylerinde farklı temalara ağırlık verilerek kazandırılması hedeflenen temaların çeşitliliği artırılarak öğrencinin düzeyine uygun olması sağlanabilir.

- Araştırmada beşinci sınıfta metinlerin çok sayıda kültürel öğeye sahip olduğu, sekizinci sınıfta ise az sayıda metinde kültürel öğeye yer verildiği görülmüştür. Nicelik açısından sınıf seviyesi göz önüne alınarak seçilen metinlerde kolaydan zora ilkesinin benimsenmesi, kültür aktarımı ve değerlerin sahiplenilmesi açısından daha olumlu sonuçlar doğuracaktır.

- Bu çalışmada kültürel aracılık konusu ve daha önce ortaokul düzeyinde kullanılan ders kitaplarının değer oluşumu incelenmiştir. Ortaokul ders kitaplarında yer alan diğer

konularda da benzer araştırmalar yapılabilir. Kültür aktarma işlevi olan diğer ders kitapları için de benzer araştırmalar yapılabilir. Kültürel aktarımı ve değer kazanımı tanıtımı tüm alanlarda koordineli olarak yürütülmesi için araştırmalar yapılabilir.

- Araştırma sürecince örneklem olarak kullanılan kitaplarda bulunan türkülerin bazılarının sözlerinin tamamının vermediği tespit edilmiştir. Bu kültür ve değer aktarımını sekteye uğratacak bir durumdur. Eğitim materyali olan ders kitapları oluşturulurken bunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

- Ders kitaplarında yer alan türkülerin öğrenci belleğinde daha uzun kalabilmesi için hikayelerine de değinilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu hikayelere kitaplarda genellikle değinilmemiştir. Hikayelere en azından etkinliklerde yer vermek değer ve kültür aktarımının önemli aracı olan türkülerimizde kalıcı öğrenme sağlayacaktır.

- Ortaokul ders kitapları incelendiğinde kullanılan türkülerde tekrara düşüldüğü gözlenmiştir. Halbuki türkü zenginliğimiz bu tekrara gerek duyulmayacak kadar fazladır. Ders kitapları oluşturulurken geniş kültürel mirasımızdan yararlanılmalı; böylece tekrara düşülmeden öğrencilerin daha çok halk sanatçısı, türkü ve değer ile tanışma imkanı sağlanmalıdır.

- Türkçe dersi temel becerilerinden olan dinleme becerisini geliştirmeyi hedefleyen dinleme etkinliklerinde öğrencilerin kültür ve değer kazanımlarını artırmak amacıyla türkü ve türkü hikayelerine yer verilmesi, öğrencilerin bu etkinliklere katılım oranını artıracaktır.

Sonuç olarak ortaokul ders kitaplarında yer alan türkülerin kültür ve değer aktarımına katkısı incelendiğinde metinlerin kısaltılmış olarak ele alınması bir eksikliktir. Diğer taraftan türkülerin içerdiği konu, kültürel unsurlar ve değerler açısından tekrara düşüyor olması, farklı kademe ve kitaplarda aynı türkülerin yinelenerek kullanılması tespit edilen diğer eksikliklerdir. Türkçe ders kapsamında ele alındığında ise Türkçe derslerinde yer alan dinleme etkinliklerinde türküye yer verilmemiş olması, işlenen türkülerin hikayelerine yer verilmemesi eksiklikleri tespit edilmiştir. Bu çalışmada ders kitapları oluşturulurken tespit edilen eksikliklerin dikkate alınması amaçlanmıştır. Millî değerlerine sahip çıkabilen bir nesil yetiştirmeyi hedefleyen eğitim sistemimiz için oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağabegüm, A. (1990). *Kaybolan Değerlerimiz, Millî Kültür Şurası Bildirileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- Barişkan, C. (2010). *Türkiye’de Hazırlanan İngilizce Ders Kitapları ile Uluslararası İngilizce Ders Kitapları Arasındaki Kültür Aktarımı Farkları*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi.
- Baştürk, Z., Candan, P., Gönül, M. A., Öztürk, Ö. M., Tezcan, H. (2022). *Yedinci sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu, Müzik Ders Kitabı*, MEB Yayınları, Devlet Kitapları, Özgün Matbaacılık, Ankara.
- Boratav, P. N. (2015). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Ankara: Bilge Su Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çalık, M., Sözbilir, M. (2014). “Parameters of content analysis”. *Education and Science*, 39(174): 33-38.
- Çelik, M., Efendioğlu, Y., Özer, H., Özkan, İ. (2021). *Beşinci Sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Müzik Ders Kitabı*. MEB Yayınları, Devlet Kitapları.
- Çobanoğlu, Ö. (2010). “Türkü Olgusu Bağlamında Türkü ve Şarkı Terimlerinin Etimolojisini Yeniden Tanımlama Denemesi”. *Türk Yurdu*, Ocak, 46-49: 269.
- Daştan, N. (2018). “Bayburt’lu Halk Şairi İmdat Sancar’dan Derlenen Hikâyeli Türküler”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (63): 305-323. DOI: 10.14222/Turkiyat3998

- Dilçin, C. (2019). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dinçer, S. (2018). Content Analysis in Scientific Research: Meta-Analysis, Meta-Synthesis, and Descriptive Content Analysis, Bartın University. *Journal of Faculty of Education*, 7(1): 176-190. DOI: 10.14686/buefad.363159
- Eroğlu, F. B. (2014). *Söz ve Müzik Açısından Türkü*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Feyzi, A. (2002). *TRT Repertuarındaki Erzurum Türkülerinin Türk Sanat Müziği Makam Karşılıkları Açısından Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi.
- Gökmen, E. (2005). “Yabancı Dil Öğretiminde Kültürlerarası İletişimsel Edinç”. *Dil Dergisi*, 128: 69-77.
- Güven, M. (2009). *Türküler Dile Geldi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Hançerlioğlu, O. (1992). *Türk Dili Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Karaalioğlu, S. K. (1969), *Edebi Sanatlar Antolojisi*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- Kayalı Atmaca, B. (2023). *Ortaokul Ders Kitaplarında Türkülerle Kültür Aktarımı ve Değer Kazanımı*. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Kırzioğlu, F. (1962). “Halk Edebiyatı Deyimlerimiz”. *Türk Dili Dergisi*, 124(11): 214-218.
- Köprülü, F. (2004). *Saz Şairleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kunos, İ. (1994). *Türk Halk Edebiyatı* (Haz. Tuncer Gülensoy). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kün, S. Ş. (2015). *Cumhuriyetten Günümüze Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan Halk Ezgilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Özbek, M. (2014). *Türk Halk Müziği El Kitabı 1 - Terim Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Püsküllüoğlu, A. (1995). *Türkçe Sözlük*, ss. 1532-1533, İstanbul: Can Yayınları.
- Sami, Ş. (1986). *Kâmus-ı Türkî*, ss. 1397, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Sarı, İ. (1996). *Şehrimiz Diyarbakır*. Diyarbakır: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sönmez, Ö. F. (2014). “Atasözlerinin Sosyal Bilgiler Programındaki Değerler Açısından İncelenmesi”. *Journal of World of Turks*, 6(2): 101-115.
- Şengül, M. (2004). *TRT Repertuarında Bulunan Erzurum Türkülerinin Makam-Ayak, Tür-Biçim ve Usul Yönünden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi.
- Turhan, S., Dökmetaş, K., Çelik, L. (1996). *Notalarıyla Türkülerimiz ve Hikayeleri*, Ankara: Cem Ofset.
- Türkdoğan, O. (2004). *Kültür Değişme ve Toplumsal Çözülme*. İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.
- Ültay, E., Akyurt, H. Ültay, N. (2021). “Sosyal Bilimlerde Betimsel İçerik Analizi”, *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10): 188-201.
- Ünlü, İ. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kültür Aktarımı Konuları Öğretiminin Yeterlik Düzeyinin İncelenmesi*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi.
- Vural, F. G., İstanbullu, S. (2017). *Sayısal Veriler Işığında Türkülerde Kadın*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Yakıcı, A. (2013). *Halk Şiirinde Türkü Tanım Tasnif İnceleme Metin*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuzel, S. T. (2020). *Türkçenin yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürel Aktarım Açısından Türkülerin Önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Yıldırım A., Şimşek H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.